

Марченко О. С.

д. е. н., проф., професор кафедри економічної теорії

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ТЕХНОЛОГІЧНІ УКЛАДИ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОЗВИТКУ

Сучасний технологічний розвиток складає основу набуття інтелектуальною власністю визначальної ролі як інституційного чинника соціально-економічного прогресу.

Технологічний розвиток слід розглядати у декількох взаємопов'язаних аспектах:

– історичному – радикальні зміни технологічних способів виробництва та технологічних укладів. Технологічний спосіб виробництва є пануючим у суспільстві на певному етапі його розвитку способом поєднання у процесі виробництва головних його факторів – засобів праці і робочої сили. У історичному аспекті технологічний розвиток є процесом заміни ручного способу виробництва машинним – період індустріалізації, а зараз – машинного інформаційним, який охоплює етапи автоматизації та інформатизації виробництва. Технологічний уклад як сукупність технологій, притаманних певному етапу та рівню розвитку суспільного виробництва, з одного боку, є елементом технологічного способу виробництва, а з іншого боку, його історична трансформація є фактором розвитку останнього. У період ручного технологічного способу виробництва панували доіндустріальні технологічні уклади. Історичний розвиток машинного технологічного способу виробництва характеризується еволюційними та революційними змінами I-V технологічних укладів. П'ятий індустріальний уклад є перехідним до першого постіндустріального технологічного укладу (2040-2090 рр.), у основі якого молекулярні, клітинні і ядерні технології

нанобіотехнології, нанобіоніка, мікроелектронні технології, наноматеріали, нанороботизація та інші нанорозмірні виробництва [1]. Зараз на експериментальному рівні формуються засади другого постіндустріального укладу (2090-2130 рр.), ядро якого будуть складати когнітивні (англійське *conscious* - свідомість) технології, що базуються на включенні у виробництво людської свідомості[2];

– техніко-технологічному як виникнення та впровадження нових поколінь техніки, новітніх технологій, продуктів, послуг тощо. Технологічний розвиток має такі форми: еволюційну – науково-технічний прогрес; революційну – науково-технічна революція як докорінні зміни у продуктивних силах суспільства та техніко-економічних відносинах;

– соціально-економічному. Сучасний технологічний розвиток складає основу постіндустріальних трансформацій суспільних відносин: економічних, соціальних, політичних, правових та ін., формування нової економіки, заснованої на знаннях.

У соціально-економічному аспекті технологічний розвиток є одним з базових чинників формування та розвитку відносин інтелектуальної власності. Саме з початком перетворення ручного технологічного способу виробництва на машинний у суспільстві виникає потреба у визначенні та захисті власності людини на результати її творчої діяльності, що уперше отримало правове закріплення у Декларації Венеціанської республіки 1474 р., згідно з якою будь-який громадянин, який зробив машину, що раніше не застосовувалася на території держави, отримував привілей, за яким усім іншим заборонялося протягом десяти років виготовляти такі пристрої. Формуванню фундаментальних інститутів інтелектуальної власності сприяли англійські закони "Статут про монополії" (1624), "Статут королеви Анни" (1710 р.), французький Патентний закон (1791р.).

За своїм соціально-економічним змістом інтелектуальна власність – це сукупність відносин привласнення – відчуження знань, що здійснюються між їх творцем (творцями) та користувачем (користувачами) з приводу їх

продукування, передачі/залучення, обміну, розповсюдження, трансформації, накопичення та ін. Це «пучок правомочностей» суб'єктів господарювання щодо знань, прийняття-передавання яких складають фундаментальну основу суспільного виробництва в умовах постіндустріальної економіки. У період формування та розвитку інформаційного способу виробництва, основу якого складають знання, інтелект та творчі здібності людини, інтелектуальна власність набуває ролі найважливішого чинника технологічного розвитку.

Таким чином, взаємозв'язок розвитку технологій і інтелектуальної власності є характерною рисою процесів постіндустріальних трансформацій. Виходячи з цього, при розробці стратегій технологічного розвитку різного рівня – підприємств, регіонів, галузей, країни, треба всебічно урахувувати не тільки його техніко-технологічні, а і соціально-економічні та правові аспекти, що, насамперед, стосується права інтелектуальної власності.

Література:

1. Прохоров, И. А. Начало 7-го технологического уклада [Електронний ресурс] / И. А. Прохоров. – Режим доступа: <http://www.energoinform.org/pointofview/prohorov/7-tech-structure.aspx>.

2. Федулова, Л. І. Сьомий технологічний уклад: міфи, реальність та перспективи / Л. І. Федулова // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право. – 2012. – № 1(8). – С. 7-17.